

ZAPISNIK

sa 18. sednice Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, održane 18. novembra 2013. godine

Šednica je počela u 13 sati.

Šednici je predšedavala Nada Drobnjak, predšednica Odbora.

Šednici su prisustvovali član/ice Odbora: Goran Tuponja, Žana Filipović, mr Branka Tanasijević, Draginja Vuksanović, Zdenka Popović, prof.dr Jelisava Kalezić, dr Ljiljana Đurašković i doc.dr Branka Bošnjak.

Saglasno članu 56 Poslovnika Skupštine, odsustvo sa šednice najavila je Ljerka Dragičević.

Po pozivu, šednici su prisustvovali/e: poslanik Vasilije Lalošević, šefica Sekcije za demokratizaciju u Misiji OEBS-a u Crnoj Gori Lia Magniguago, koordinatorka za poslove rodne ravnopravnosti u Misiji OEBS-a Aleksandra Vujisić, koordinatorka Programa UNDP-a za rodnu ravnopravnost Kaća Đuričković, predstavnik Fondacije „Konrad Adenauer“ Sanija Šljivančanin, izvršna direktorica Centra za monitoring Nikoleta Tomović, predstavnik NVO „Centar za građansko obrazovanje“ Neda Krstajić, prof. u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ Irena Ivanović, koordinatorka za rodnu ravnopravnost u Ministarstvu zdravlja Senka Klikovac, Ministarstvu prosvjete Lucija Adžić, Ministarstvu kulture Borka Vuković, Ministarstvu održivog razvoja i turizma Radojka Šćepanović, Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja Mirjana Racković i Centru za stručno obrazovanje Ljiljana Garić.

Rad šednice pratili su predstavnici medija.

Predšednica Odbora je podšetila da je šednica posvećena obilježavanju 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša i objavila da je dnevni red šednice

KONSULTATIVNO SASLUŠANJE PROF. BOŽENE JELUŠIĆ I ISTORIČARKE UMJETNOSTI LJILJANE ZEKOVIĆ NA TEMU „ŽENSKI LIKOVI U NJEGOŠEVOM DJELU“

Predšednica Odbora Nada Drobnjak je u uvodnom obraćanju naglasila da u godini u kojoj se obilježava 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša treba ukazati na drugačije čitanje njegovog djela stavljanjem akcenta na izuzetne pjesničke i duboko ljudske ženske likove.

Njegoševi ženski likovi su iskreni, ispovjedni, ponosni i hrabri. Javnosti su najpoznatiji iz „Gorskog vijenca“ - Ruža Kasanova, snaha Anđelija, snaha Milonjića bana, sestra Batrićeva, lijepa Fatima, ali se ne mogu zanemariti ni ženski glasovi u pjevanjima Kola u „Gorskom vijencu“, kao ni žene pomenute u brojnim stihovima, kazala je predšednica Odbora. Ona vjeruje da je glasovima „mnozina“, „mnogi“ i „svi“, Njegoš dao ravnopravno mušku i žensku percepciju. Uz te različite i danas klasične Njegoševe ženske likove podšetila je i na lijepu Floru, čuvenu primadonu tršćanskog teatra opjevanu u pjesmi „Tri dana u Trijestu“ i na Njegoševe najljepše, a možda i najljepše ljubavne stihove u crnogorskoj književnosti, na pjesmu „Paris i Helena“, poznatu i pod naslovima: „Pjesna ljubavi“, „Jedna mjesečna noć“ i „Noć skuplja vijeka“.

Podšetila je i na bešede dva dobitnika Njegoševe nagrade i citirala, prvo Borislava Pekića: „U Gorskom vijencu i Luči mikrokozma, gotovo i nema stiha čija se istina, s dubokim poreklom u svom teškom i nesrećnom vremenu, ne obraća i našem, i u njemu, takođe teškom i nesrećnom, ne nalazi svoje mitsko, pesničko, misaono i povesno opravdanje“. Dok je u svojoj bešedi Mirko Kovač istakao: „Takva pjesnička ličnost kao što je Njegoš neće se nikad moći svesti samo na jednu dimenziju. Ovih posljednjih godina nailazio sam i na neka nepromišljena tumačenja koja dolaze čini mi se negdje s ruba politike i pod pritiskom savremenih političkih zbivanja i tragičnih događaja za koje poezija nije odgovorna jer veliki pjesnici uvijek

se mogu čitati kako to nekome odgovara. Kad bih ja sudjelovao u tim novim postavkama i preispitivanjima Njegoša i njegova djela a da sam mlad vjerovatno bih, jer svako vrijeme nameće i nov odnos prema tradiciji, ja bih počeo od toga da je Njegoš neosporna evropska pjesnička veličina, da je duhom i cijelim svojim bićem bio evropski čovjek. Težnja ka Evropi je najbolji način da se mnogi naši nedostaci koriguju kako to i Evropa čini, korigujući i mijenjajući vlastitu povijest”.

Upravo u ovim Kovačevim riječima i leži promišljanje Odbora za rodnu ravnopravnost da na novi, savremeni način govorimo o Njegoševom djelu, stavljajući u prvi plan ženske likove želeći da pokažemo da je i u prošlosti, kao i u savremenom društvu, žena ta koja čini pedeset posto populacije, da je žena ta koja utiče na kreiranje i svakodnevnog života, ali i budućnosti generacija i da o društvu možemo govoriti da je demokratsko samo ako u projekciji njegovog razvoja učestvuju i žene i muškarci, zaključila je predsjednica Odbora Nada Drobniak.

Profesorica Božena Jelušić je govorila o subverzivnosti ženskih likova u Gorskom vijencu, odnosno da junakinje, bez obzira što to na nivou ideologije vremena u kome je Njegoš stvarao, potkopavaju krute postulate patrijarhalnog društva, dovode u pitanje njegovu pravednost i njegova rješenja. Analizirajući sklad motiva i razvoj radnje u dramskom spjevu, vidljivo je da su žene najčešće figurativno rečeno “okidači” zbivanja i da u isto vrijeme izuzetno ozbiljno kritikuju društvo u kome žive i postoje. Podšetila je da su ženski likovi u “Gorskom vijencu” malobrojni i najvažnije imenovala – snaha Milonjića bana, Fatima, sestra Batrićeva, Ljubica Radunova, Baba vještica, Ruža Kasanova. Ukazala je da novija istraživanja preispituju njihov karakter i značaj za razumijevanje, ne samo našeg patrijarhalno - ratničkog morala već i kao kritiku tog morala, a u samom Gorskom vijencu žene doprinose ili da djelo dobije liričnost, ili dramatičnost, one ili učestvuju u radnji, ili muškarci o njima govore, imenovane su ili neimenovane, žene su ili djevojke, pripadaju hrišćanskom ili islamskom civilizacijskom krugu.

Profesorica Jelušić je pojasnila da se razvoj književno - kritičke misli može, po brzini, po intenzitetu i po dometima, uporediti sa tehnološkim razvojem našeg društva i da tumačeći Njegoša ne smijemo da se ponašamo kao da interneta nema, kao da se tehnologija nije dogodila, već moramo razumijevati Njegoša iz našeg vremena.

Prikazujući dvije junakinje, snahu Milonjića bana i Fatimu, kaže da su iz dva civilizacijska kruga koje predstavljaju prvo ono za što se najčešće uhvatimo kad je riječ o Njegošu, o erotskom snu muškarca – da je posjeduje i u njoj uživa. Pažljivi tumači će vidjeti sljedeće: snaha Milonjića bana je žena opasna po zajednicu. Ona po tome liči na Jelenu Trojansku. Kod Fatime, profesorica upućuje da se udavanje i ukopavanje dovode u paralelu, i podseća na završni stih u kojem se koristi riječ odar, koji ima isto značenje postelje u kojoj se vodi ljubav i na kojem počiva pokojnik.

To su aporije koje je Njegoš ugradio u tekst i koje sad razaraju naš mit o ženi kojoj je u Crnoj Gori lijepo. Kome je lijepo, njena jedina pjesma je tužbalica, ocjenjuje Jelušić.

Sestra Batrićeva je jedna od junakinja koja pokreće radnju i javlja se kao daleko teži i opasniji čuvar patrijarhalne dogme, mnogo teži nego muškarac. Ona je nacionalno, vjerski i akciono ostrašćenija nego ijedan muškarac u „Gorskom vijencu“.

Baba vještica, pak, jedino je žensko čeljade u ovom djelu koje ima privilegiju razgovora s muškarcima, dodaje profesorica Jelušić. I tu je vidljiv stereotip o ženama: žena je ili erotski san, ili vještica, što je gledajući medije, aktuelno i danas. Međutim, njeno ponašanje je u najdubljoj sprezi sa preživljavanjem njene porodice.

Ljubica Radunova se bori uz svoga muža Raduna, a smisaono težište spjeva je junakinja poznata pod imenom Ruža Kasanova. Sve što radi Ruža su stvari o kojima Crnogorci ne žele da govore, jer ako počnu o tome da govore počće da se ruše monoliti okamenjenog svijeta. Drugim riječima, u Crnoj Gori nikad se ne dozvoljava prirodi žene da izađe i da govori. Ona je imala ne samo snagu da promijeni svoj lični život i da se suoči sa osudom nego da izađe iz plemena, iz vjere, iz etnosa, iz naciona, da potpuno izađe.

Atribut apsolutne slobode subverzivnim pisanjem koje je svojstveno književnosti, Njegoš je dao samo ženi, nijednom muškarcu, zaključila je profesorica Božena Jelušić.

Istoričarka umjetnosti Ljiljana Zeković je istakla da su ženski likovi opisani u Njegoševim djelima našli svoje mjesto u umjetnosti XX i XXI vijeka, u klasičnim medijima: slici, crtežu i skulpturi, prvenstveno kod umjetnika kojima je Njegoš predstavljao duhovno nadahnuće i uticao na formiranje njihovog etničkog i etičkog identiteta. Ma gdje živjeli i stvarali, oni su sobom nosili idiome herojske i epske tradicije crnogorskog zavičaja, koje su najčešće identifikovali sa Njegošem i njegovim djelom.

U umjetnosti XIX vijeka dominirali su portreti Petra II Petrovića Njegoša, koji se mogu smjestiti u kontekst dijalektičkog odnosa: predstavljanje/podražavanje i korelaciju portret-mimezis, portret-mišljenje, portret-adoracija. Njegov lik je slikan po prirodi, na osnovu prethodnih ostvarenja, literature, kao inspiracija podstaknuta poštovanjem njegovog djela, rekla je između ostalog Zeković.

U svom radu umjetnici su morali da uspostave ravnotežu između sadržaja i likovne sintakse, zanačenjskog i formalno-estetskog, istinske sličnosti sa modelom i njegove metafizičke sveukupnosti, dodala je ona. Međutim, predstavljanje likova opjevanih u "Gorskom vijencu" zahtijevalo je drugi pristup, koji je zavisio od imaginacije i vizionarskog nadahnuća autora. Prenošnje jedne fikcije u drugu bilo je uslovljeno stvaralačkim senzibilitetom i likovnim vokabularom autora.

Ljiljana Zeković diskurs o ženskim likovima koje je opjevao Njegoš, a koji su postali tematski sadržaj likovnog stvaralaštva, počela je od pionira crnogorske moderne Pera Počeka koji je bio opsesivno zaokupljen idejom da slikarski interpretira "Gorski vijenac". On se orjentiše na epsku naraciju i simboliku, u kojima se javljaju i ženski likovi, kao dominantne, centralne ličnosti određenog događaja.

Sestra Batrićeva bila je inspiracija savremenih umjetnika koji su kao jedan od motiva koji simbolizuje epiku crnogorskog nacionalnog bića, slikali tužbalicu, kao na slici Miloša Vuškovića, ali i kao izdvojen, personalan lik koji nalazimo u skulptorskim djelima Rista Stijovića i Draga Đurovića, kaže Zeković i dodaje da je Olja Ivanjicki radila ilustracije za knjigu koja je posvećena pjesmi "Noć skuplja vijeka", realizovane u kombinovanoj tehnici, ispunjene mistikom. Međutim, kod Dimitrija Popovića nailazi se na drugačiji princip. Na njegovim akvarelima, potencira se tjelesnost i putenost, čime se dobija novo otjelotvorenje žene.

Generalno gledano, likovno stvaralaštvo u slučaju Njegoševog djela, kroz specifičan motivski sadržaj uzdiže na epski i lirski pijedestal lik crnogorske žene, koji je inspirisao mali broj likovnih stvaralaca, uglavnom doajene crnogorske moderne i savremene umjetnosti XX I XXI vijeka, zaključila je istoričarka umjetnosti Ljiljana Zeković.

Šednica je završena u 14 sati i 15 minuta.

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković,s.r.

PREDŠEDNICA ODBORA
Nada Drobnjak,s.r.